

Arxiu Municipal de l'Hospitalet.
C/ Cobalt 57
08907- L'Hospitalet.

Persona entrevistada: **Amèlia Bartra i Vallès.**

FONS: **LA MARINA.**

Data: novembre 2000

Entrevistadora: Dolors Marín.

Duració: 1 hora.

Signatura: Ot7

També intervé la seva germana Rosita. Quan parlen les dues:
s'indica així: A = Amèlia i R= Rosita

CARA A:

... A la Marina el 26 de novembre de l'any 31.

Carai!

Sí, en fa, en fa!

Llavors em deies que eres de la Marina de baix, de la Zona Franca.

De la Zona Franca, sí.

I què era la marca que separava la Marina de baix de la de dalt, o sigui, d'aquí més de Hospitalet?

Bueno, perquè nosaltres en les direccions de les cartes posàvem Marina de Sants, però de Hospitalet, perteneixíem en el batejar, als enterros... tot això perteneixíem a Hospitalet i per algunes coses es veu que perteneixíem a Barcelona, però no ho crec perquè tothom, el meu avi tot era Hospitalet i sempre...

Ah, sí?

Sí, tots els casaments, enterraments i tot, i la vida la fèiem aquí a Hospitalet.

I llavors què recordes d'aquella època de La Marina?

Ai, que era molt maca! Era molt maca. Mira, amb els camps molt macos, amb els camps d'escarxofes, d'enciams, del temps de les mongetes, de les mongetes baixes, la mongeta del Prat que en diuen es feia a La Marina, allà se'n feia molta... Llavors era el temps dels carros, dels cavalls... D'això me'n recordo, després ja va venir el temps dels tractors,

ja van començar a venir els camions, ja vam començar a estar més bé, perquè jo me'n recordo a casa que no hi havia llum encara.

Ah, sí?

Sí, però fa molts anys, escolta, érem jovenets, que no teníem llum i és clar, no teníem res.

Què anaven? amb llums de carburo?

Sí, a la cuina teníem un llum de carburo gros, que quan l'enceníem allò semblava que explotés, saps? Em feia molta gracia, i després teníem quinqués d'aquests, molt macos, d'aquests antics tan bonics. Teníem uns quinqués d'oli i espelmes.

I com se deien, a casa tenien algun mot o algo?

No, mot no, era Cal Ramonet Duran, perquè abans ens dèiem Duran però vam perdre el nom i ara ens diem Bartra, però encara l'avi i nosaltres quan érem jovenets ens deien "les nenes de Cal Ramonet Duran".

I era molt gran la casa de pagès que teníeu?

Sí, la vols veure en fotografies?

Sí, sí, i tant.

Vine, que t'ensenyaré...

Així teníeu una casa de dos plantes, no?, i que llavors la veu engrandir fa pocs anys relativament, no?

Bueno, vam fer els porxos més grans, després es van fer als costats uns altres porxos per posar-hi el cotxe perquè llavors ja teníem cotxe i per les palles, les pallisses i coses així; perquè és clar, a casa, a l'era es batia...

Era economia agrícola total, no?

Sí, sí, cent per cent.

Quants éreu de colla? O sigui, els vostres pares...

Els pares, també va viure una temporada l'avi... L'avi vivia aquí a Hospitalet a aquesta casa, i al venir la guerra se'n va anar a Marina amb el seu fill, amb tots nosaltres, i fins que es va morir va viure a Marina però no era casa seva.

I vivíem l'avi i nosaltres quatre, els pares i ma germana, una minyona i tres mossos. Érem molta colla.

Carai, Déu n'hi do!

Sí, sí, és que llavors tothom es quedava a dormir a la casa.

Clar, perquè treballaven allà. I els mossos eren d'aquí Hospitalet o no?

No, un era valencià, un altre, el Pepito, era de Girona, i aquell altre noi que era el tractorista no ho sé, era català però d'origen castellà, no ho sé ben bé d'on era.

I sempre van viure amb vosaltres?

Sí.

I allavors si es casaven què, venien amb la dona a viure allà o no?

Ah, no, no, no, el dissabte i el diumenge anaven a casa seva.

Ah, o sigui, ells tenien una casa també.

sí, sí, un vivia a Cornellà i l'altre vivia a Barcelona, i l'altre xicot jove, l'últim que vam tenir no ho sé a on vivia, també es quedava a dormir... sí, sí, també es quedava a dormir a casa.

Llavors durant la setmana es quedaven a dormir a la casa de pagès.

Sí, sí.

Clar, perquè així no havien de perdre tant de temps.

I després teníem altres treballadors que al vespre se n'anaven a casa seva. Perquè a casa hi havia molta terra, hi havia feina per tothom.

Llavors què cultivàveu, carxofes?

Moltes escarxofes, és lo que ens anava millor perquè aquella terra era molt bona per les escarxofes. Al temps de la mongeta petita seca també se'n feia molta, també feien blat, mongeta tendre, hasta pèsols he anat a buscar... després melons, en tenien de melons. És que a La Marina es feia de tot, La Marina era una terra... tomàquets, era una terra molt bona, La Marina era molt bona.

I al temps de l'exportació, que vam agafar un temps que s'exportava molt, també feien enciam francès, i a casa teníem un nebot de la mare que aquell home exportava, i els primers anys va exportar a casa i després se'n van anar al Prat ja, a una porxos grans que van fer-se.

Ah, i llavors seguien exportant, diguem-ne així.

Sí, sí, llavors ja exportaven més per uns altres pagesos, però per casa ha exportat també bastant.

I vosaltres treballàveu igual que els nois, diguem-ne així, les noies o no?

No, no, el papa no ens deixava fer res.

Ah, no us deixava a les noies?

No, coses de casa i no... les pageses d'allà baix no anaven gaire al camp.

No? No les deixaven anar-hi gaire, no?

No.

Llavors què fèieu, cosíeu?

Sí, veníem a cosir, al temps d'anar al col·legi anàvem a Ca el senyor Massot i després a cosir a Ca la Parramon fins que vam ser grans.

Ah, també? Jo també hi vaig anar. Així anàveu a Ca la Parramon ja? Ostres!

Sí, sí, i la Rosita també.

Carai. Déu n'hi do!

Sí, sí, vam anar-hi molts anys, molts, molts.

Llavors anàveu a Cal Massot. I veníeu cada dia?

Anàvem amb bicicleta i ens quedàvem a dinar aquí a ca la tia.

Ah, clar, llavors al vespre tornàveu cap allà.

Agafàvem la bicicleta i amb tots els companys, que vivíem tots per allà en cases de pagès...

Ah, que n'hi havien varies, clar.

Sí, hi havien varies cases de pagès. Tots, anàvem un al darrera l'altre en bicicleta i anàvem 14 o 15 de colla, tots en bicicleta, tots els que havíem anat...

Llavors veu anar al Massot fins quina edat més o menys?

Fins els 17 anys.

Llavors et vas posar a treballar o no?

No, no, no, perquè vivia a Marina i a Marina no...

No treballava.

Com ens van treure de la Zona Franca, que aquests terrenos es van vendre, llavors ens va passar que vam venir a viure aquí a Hospitalet i llavors sí, vam posar un autoservei a Can Serra i ens vam posar a treballar tots.

I això quin any era, que els hi van fer vendre la terra i tot això?

Devia ser per allà el 61-62.

Es quan es fa tota la urbanització aquella diguem-ne així.

Sí, sí, sí. Van començar a venir fàbriques i fer fàbriques...

Llavors els demanaven per comprar la terra o els van expropiar directament?

Ens la van expropiar, ens la van pagar a cèntims, oi? Em recordo, res... Vam comprar la botiga i l'enfermetat del pare per pagar-la, ja està.

Perquè el teu pare es va posar malalt a resultes de perdre la terra.

Sí, sí, va agafar càncer i va estar uns anys molt malalt, el van tenir d'operar... Llavors no hi havia seguretat social, no hi havia res d'aquestes coses i és clar, hi va costar molt.

I ens vam tornar a refer, però és clar, es que ho pagaven a cèntims, ja no me'n recordo però...

Malament, malament, no?

Malament, molt malament. I em sembla que les primeres que es van vendre encara menos... Es va anar negociant perquè anessin pagant una mica més però va ser molt difícil.

I teníeu unitat per negociar o no?

No.

O sigui, entre vosaltres no us veu ajuntar, la gent de les cases de pagès?

Sí, bueno, com que estàvem tots... Allà hi havia com un president i tots estàvem units.

Van poguer negociar però malament, no?

Sí, malament, tan malament com vulguis perquè és clar, allò representava que era de la Zona Franca i que ja s'havia vengut molts anys endarrere i... Ells eren els propietaris, els havien expropiat, però jo en aquell temps no sé si els hi havien pagat algo o... no ho sé, no me'n recordo perquè això ja era de la vida dels meus avis.

Clar, i llavors què recordes de les collites i de tot això?

Ah, molt bones.

Hi havien grans cicles a l'any, no?

Sí, el temps de les escarxofes... A això sí que hi anàvem, la Rosita, la mare principalment, a la mare li agradava molt...

Què hi fèieu? A veure, coves de mimbre, o de vímet...

A: Uns coves de mimbre molt grans, mira si eren grans que ens hi posàvem a dintre, la Rosita que era la més menudeta sempre es posava a dintre i jo també, per omplir-los i anar posant-los... perquè es posaven molt ben posats.

R: Hi feien 4 partides.

Què són 4 partides?

R: Era així, llavors posàvem la capsa... perquè les escarxofes tenen... Una és la capsa, l'altra és la fiola, i la refiola era la més petita.

Però això què és, el tipus d'escarxofa que hi havia?

R: El tipus d'escarxofa.

A: No, però totes... Es que ara es ven tot igual i abans les triàvem, la capsa és la del mig que és la més rodona i la més grossa...

R: Representa que és el pare, hi ha el pare, la mare, el fill i falta una altra de més petita... es fa així.

Es fa a la mateixa escarxofera?

R: Sí.

Llavors quan les tallàveu ja les anàveu apartant, unes i altres.

A: Es que abans en sabien molt de tallar, ja eren pagesos, pagesos que en sabien molt de tallar les escarxofes, perquè moltes vegades en veuen una de petita que ja està feta i la deixen perquè es pensen que ha de créixer i no, no creix més perquè és petita.

I les collien molt bé, llavors al posar-ho ja es venia per categories i ara no, eh?

No, ara es posa tot barrejat.

Tot barrejat, tot barrejat.

Encara hi ha aquestes diferències, les sabeu conèixer vosaltres? És clar! En una escarxofera es veu molt!

Ah, sí?

Sí, sí, sí.

Però en canvi al mercat no es veu?

A: No, al mercat... home...

R: Sí també. Home... m'entens?

A: Ella quan va a comprar sempre compra capsa i fiola, les dugues més maques, perquè les altres solen ser més dures.

R: De vegades les deixen d'una setmana per l'altra perquè queda dura.

A: Són dures.

R: És més petita però a vegades estan dures.

A: Sí, molta gent diu: "Aquesta és més petita perquè és més tendre". Al contrari, està més feta.

I ara ho posen tot barrejat.

A: Sí, sí.

I llavors què deia que al temps de les escarxoferes fèieu coves grans de mimbre, no?

Sí, les posaven a dalt del camió ja i nosaltres hi anaven i les anaven portant els homes, els treballadors ho anaven portant i nosaltres anàvem fent unes tires, les anàvem posant d'una en una i anàvem donant unes voltes i llavors amb unes borrasses el tapàvem i ho portàvem al mercat del Born, però al de Barcelona, eh? A Mercabarna no hi havia anat mai encara.

Anàveu al Born, Born, o sigui, allà dalt de l'estació de França.

Sí, allà, en una parada el sindicat de Hospitalet... Nosaltres no, nosaltres anàvem a una parada, però això és igual, tothom anava allà a on volia.

I això de les borrasses què és, que diu que ho tapaven amb unes borrasses?

Sacs. Saps lo que és un sac?

Sí.

Doncs d'un sac en feien varios. Allavors quedava com un llençol gran i amb això de sac ho tapàvem i llavors quedava humit, perquè així aguantava més la frescor. El mullaven i el tapaven, llavors amb una corda ho lligaven perquè no s'arrugués res.

I quan era això del temps de les escarxofes, molts dies?

Sí, uf, començaven abans de Nadal i fins abans de Sant Joan ja s'acabava, per Sant Joan ja s'havia acabat.

I llavors què, empalmàveu amb una altra collita, no?

Sí, sí.

Després de l'escarxofa?

Després de l'escarxofa què venia?

Perquè albergínies i carbassó també en deveu de tenir, no?

A: Sí, també en feien, també en feien. Anaven venint les èpoques, sempre teníem gènere per anar al Born.

R: Quan s'acaben les escarxofes ve el temps ja del rave, les mongetes seques, carbasses, les patates...

A: Per anar al Born sempre teníem bledes, la bleda i l'espínac ja anaven fi de temporada, saps? Les d'estiu... perquè hi ha bleda d'hivern i bleda d'estiu, és diferent llavor. Amb la mateixa si plantes a l'estiu i a l'hivern no creix bé, cada època...

I què diferència hi ha entre una i altra?

A: Ja no ho sé quina és la llavor.

R: Poder és més prima, la d'estiu és més prima... i més esblanqueïda.

Ah, i la d'hivern més verda.

A: Sí, la d'hivern té la fulla més grossa.

R: La d'hivern és més gruixuda i més verda. I la penca, per exemple, la penca que té és més ample...

A: A casa teníem molta aviram també.

Ah, sí? Què teníeu, conillots?

A: Conills, pollastres, que anàvem al Prat a comprar-los els pollastres.

Al Prat?

Sí, que ens els fèiem d'aquests capons, no sé de què els feien... i sempre els criàvem, perquè en aquell temps es feien regals. Ara no se'n fan però abans sí, sempre es tenien que regalar pollastres. Eren preciosos.

I a qui els regalàveu els pollastres, per exemple, si era un sant d'algú o així?

No, com a un metge, un advocat... alguna persona o algú que t'havia fet algun favor per Nadal li portàvem uns quants pollastres, escarxofes...

Ah, sí?

Sí, sí, en aquell temps es feia molt.

Ostres. I conills en teníeu molts?

Conills també, lo que teníem és molts ànecs.

Ah, sí?

Molts ànecs, sí.

I d'aigua, que poguéssiu tenir ànecs, què hi havia el canal?

No, no, nosaltres a vora casa teníem un tros de terreny que hi havia com un bassol, i era molt a la vora de casa, i els ànecs hi anaven a aquell bassol i llavors ja tornaven cap a casa. Llavors es tancaven als galliners i els pollastres també i l'aviram també, en teníem molta, però és clar, teníem galliners i...

No eren molt dolents els ànecs, que diuen que són molt dolents, que són esquerps?

No, si eren la mar de macos! Els veies tots que anaven l'un darrera de l'altre en fila india, moltes vegades l'ànec criava i criava per dintre els porxos i quan sortien ja sortien tots els aneguets, i eren la mar de bufons, sí.

I oques, no en teníeu d'oques?

No, eren molt escandaloses.

Aquestes, aquestes són les dolentes. Jo recordo d'anar a Cal Calet i que em perseguien les oques!

Les oques són dolentes, són molt dolentes.

I llavors els ous de les gallines els veníeu o eren per vosaltres?

No, no ens en podíem menjar tants, perquè n'hi havien molts. Els portàvem a la pasteleria Montserrat.

Ah, sí?

Sí, sí, a la pasteleria Montserrat ens compraven els ous, i n'hi portàvem molts.

Clar, per fer coques i pastissos.

R: Ara, en aquest temps...

Perquè, per què és quan hi ha més ous ara, no?

R: Sí, hi ha temporades.

A: Per la Candelera dèiem: "Els ous a carrera".

Quan són les temporades d'ous? Per la Candelera que és al febrer, no?

A: Sí, sí.

I ara?

A: No, a l'estiu potser ja deu anar... amb la calor potser no ponen tant, no ho sé, eh? No ho sé.

R: I a l'hivern tampoc ponen tant.

No, és la primavera, no? que hi ha més ous?

Sí, és la primavera, sí.

I els conills què, els matàveu per vosaltres o els veníeu també a fora?

No, ens els menjàvem, en menjàvem molts, no anàvem tant a la plaça, menjàvem molt de lo que teníem, aneguets que els fèiem al forn, eren molt bons, i algun conill, arròs amb conill i així.

Què menjàveu? Quin tipus de dieta teníeu quan estàveu allà?

Es menjava bé.

Molt variat, verdura sobretot, no?

De verdures com que teníem mongeta tendre en el camp quan era el temps de les mongetes, teníem uns horts molt grans i llavors es feien més verdures per nosaltres. Sempre hi havien pebrots, tomàquets i esbergínies i carbassons, bledes i mongeta tendra, d'això sempre n'hi havia a l'hort.

I a casa sempre es feia mongeta seca, cada dia se'n coïa.

Pels homes?

Pels homes, sí, nosaltres no en menjàvem tant, les dones, però els homes en menjaven pel sopar i en menjaven per l'esmorzar!

Llavors què menjaven, cansalada o més aviat... o no menjaven porc o sí?

Botifarres... Sí que es menjava, en mataven un o dos a l'any.

Els teníeu a casa també o no?

Sí, sí, també els criàvem.

Però en teníeu només un o dos no?

Sí, sí, pel nostre gasto.

Llavors què veníeu a comprar aquí només la llet potser, i el pa?

No, el dissabte pujava la mama, com que no teníem cotxe: a la tartana, i compraven, i nosaltres com que veníem al col·legi i tot això, sempre al baixar avall, sempre portàvem algo perquè també es menjava... Com que treballaven tantes hores menjaven molt, eh? Perquè a casa per sopar me'n recordo que menjàvem carn a la brasa; per anar a dormir, tu!

Ah, sí?

Sí, noia, sí, i ara ens faria un mal d'estómac que ens moriríem si mengéssim aquella carn que ens menjàvem. Es sopava molt i s'esmorzava molt també.

A quina hora us llevàveu al matí?

Nosaltres no massa de matí, perquè anàvem al col·legi, ens deuriem de llevar a dos quarts de vuit.

En canvi els homes a les 5 o així?

Oi, els homes, es llevaven molt d'hora! Es que moltes vegades tenien de regar i no venia gaire aigua, es feien turnos per poguer tenir aigua... Sí, els homes es llevaven molt d'hora.

I què us baixava l'aigua del canal, no, de la Infanta?

Sí, sí, del canal de la Infanta.

I ploure plovia poc, no?

A: Més que ara, jo diria que més que ara perquè ens mullàvem molt. Jo me'n recordo que quan anàvem al col·legi les vegades..., quan baixàvem cap a casa, agafàvem un xaparrón i arribàvem a casa que ens teníem de canviar totes. Sí, sí, més que ara plovia i feia més fred, o és que no anàvem tan preparats... Ara, és clar, l'hivern aquí ja no el notem, entre la calefacció i que anàvem amb pantalons i abans anàvem amb faldilletes i un abrigo i res, mitjons... passàvem més fred que ara.

R: És que abans gelava.

A: Gelava molt.

I més enllà, a baix a Marina, suposo que gelava més.

Trobàvem els recs gelats, eh?

Ah, sí?

Sí, sí, amb gel.

I llavors a casa que teníeu, una llar de foc per tota la casa i ja està?

Sí, i a l'anar a dormir botelles d'aquelles d'aigua calenta, d'aquelles de goma, cadascú en teníem una d'aquelles perquè se'ns escalfés el llit.

I ja està, no?

I ja està, sí, noia. Però la llar de foc sempre estava encesa a casa.

Perquè cuinàveu amb cuina per això, d'aquelles econòmiques, no?

Sí, cuinàvem amb cuina econòmica.

I a part la llar de foc. I llavors el be i tot això ho fèieu a la llar de foc?

Sí, sí, sí, i hasta fora, si es menjava a l'estiu per no fer escalfor dintre fèiem el foc a fora. Sí, sí, sí, ja me'n recordo que fèiem el foc a fora.

I llavors què fèieu, quan hi havia alguna festa què es menjava d'extraordinari, si hi havia alguna festa o així?

Pollastre o algo de be... Sí, pollastres, aquests pollastres tan macos que teníem, i ànec.

Sí, es feien festes maques allà, per la Festa Major.

Quan era, per Sant Isidre?

No, la Festa Major era pel 8 de setembre.

Ah, per Sant Roc.

No, per Sant Roc era aquí, a Hospitalet, a Marina era la Mare de Déu de Bellvitge. A Marina fèiem la Festa Major en cases de pagès, tu no havies vingut mai a casa de pagès?

No, no havia vingut mai.

N'havíem fet moltes a Cal Puig i a Cal Manel, a cases de pagès d'allà la vora de casa.

I què feien allà?

Mira, fèiem com un envelat, hi posàvem uns pals, els forníem amb canyes, jo que sé què fèiem... I llogàvem quatre músics, quatre replegadets que se'ns quedaven a sopar a casa, saps allò? A cada casa de pagès hi anava un o dos... i fèiem ball, després fèiem carreres de bicicletes o tiro al plat, i a Bellvitge feien sardanes, encara continuen fent els aplecs. I què fèiem més?

I la festa grossa i misses allà a Bellvitge, i les festes grosses era la Festa Major d'aquí Hospitalet, que llavors pujàvem tres o quatre dies, pujàvem aquí a Hospitalet de Festa Major.

Allavors veníeu a casa els parents a la Festa Major d'aquí.

No, bueno, sempre era casa dels pares, perquè el pare i la mare els primers anys de casats van viure aquí baix. Sí, i el avi encara vivia a Marina, però després l'home ja va ser gran i ja no va fer més de pagès, llavors va baixar aquí baix. Ja vivíem baix a casa, però el pis no hi era, el pis va ser quan ens van fer marxar de Marina, ens van fer el pis perquè encara vivia la tia i els pares encara eren vius.

I llavors què fèieu per la Festa Major? Us mudàveu més quan veníeu aquí o no, a l'Hospitalet?

Sí, home, per la Festa Major estrenàvem un vestit, ja li portàvem pollastres a la tia i els ànecs i la tia també hi anàvem a comprar tall rodó, i venien els cosins del Prat i fèiem Festa Major tots.

Ah, sí?

Sí, ens reuníem la família del Prat, l'avi era del Prat.

I per Nadal què fèieu allà a Marina? Fèieu festa grossa també?

Sí, sí.

Què fèieu? Fèieu escudella?

La clàssica: menjar de Nadal, eh? Escudella i després fèiem rostits i coses així... algun suc, em recordo que a l'avi li agradaven molt els sucs, i abans la gent gran eren els caps de família de les cases, se'ls hi tenia molt de respecte, lo que ell volgués, se li feia.

Manaven, manaven realment.

I tant! I tant! Me'n recordo que el papa tot era l'avi. El primer plat de la taula que es posava era per l'avi, si l'avi no s'assentava no s'assentava ningú, i quan l'avi arribava es posava el primer plat per ell i llavors anàvem menjant els altres. Tots menjàvem a la mateixa taula a casa, eh?

Sí, els mossos i tots?

Sí, sí, sí, la minyona, tots junts.

Tots menjàveu junts.

Sí, no vam fer mai cap diferència.

Ah, està molt bé.

Sí, i això que la mare era de Barcelona, eh?

Ah, sí? No era pagesa la vostra mare?

No, no, què va, què va!

Es va casar amb un pagès. De quin barri era de Barcelona?

Va néixer a Barcelona, i de petita va anar a viure a Sants, els avis es van fer la casa, en aquell temps es feia la caseta a Sants tothom.

Ah, sí?

Sí, però la mama venia al Born, al Mercat central del Born, i venien molt género amb el papa, venien género, i per això es coneixien. La mama coneixia a tots els pagesos, perquè els avis tractaven amb ells, i es va casar amb el papa i primer van viure aquí a Hospitalet, ja t'ho he dit, pocs anys i després ja se'n van anar a Marina.

I només us van tenir a vosaltres dugues?

Sí.

Perquè llavors hi havia gent que tenia molts més fills i així, no?

No massa, per allà Marina no massa, perquè a darrera de casa que era Cal la Pepa només hi havia el Ramón, al costat que era Cal Sallo també,

el Joan i el Gonzalo, a Cal Petit hi havien quatre i el de davant també, dos o tres, pocs.

Hi havia molta distància de casa vostra a les altres cases?

Cinc minutets.

Caminant?

Sí, sí.

No us sentíeu sols allà baix.

No, no, què va! No! No ens fartàvem de jugar per les cases i la mama... Allavors allà hi havia un silenci tremendo, només se sentien els avions al passar, algun avió, les barques del mar feien el "tuc-tuc" de les barques que pescaven, i lo que era també molt maco era també que anàvem molt a la platja a buscar peixos amb els pescadors.

Ah, sí? Quan havia de casa vostra a la platja?

Mitja horeta.

Caminant?

A: Sí, sí. La casa era la casa del centre de la Marina, hi havia mitja hora de la platja, mitja hora quasi bé del Prat, d'aquí Hospitalet hi havia més, estàvem... del riu hi havia mitja hora, oi, Rosita?

R: Sí.

Ah, anàveu fins el riu? Clar, que estava molt més net, no?

Sí, sí.

LLavors què, que teníeu coneixença amb els pescadors?

Sí, sí, a casa sempre tenien vailets del Prat, d'allà de la platja i ells ens portaven peix a casa, venien les peixateres i ens portaven peix acabat de pescar.

I què els portaven?

Unes sípies grosses! I després saps que ens portaven que era boníssim? D'aquest peix per fer truites que ara no n'hi ha.

Ah, xanguet! Ah, sí, costen molt de trobar! Alguna vegada n'hi ha.

Doncs i hasta popets ens portaven, peix boníssim ens portaven. No, no, quan vivíem allà estàvem molt bé.

Oi, i tant, sí, sí!

Però mira, tot s'acaba.

Llavors veu estar fins l'any 60, no?

Sí, sí, fins que ens ven treure, les fàbriques ens van fotre a fora. O potser fins l'any 62, perquè el papa es va morir al 69.

Sí, però llavors ja feia uns anys que teníem la botiga... sí, per l'any 60 ens van fotre fora, i va ser molt trist, van tirar totes les cases a terra i n'hi havien de molt maques, n'hi havien de precioses.

Hi havia una casa que en deien... els meus avis en deien... això també era una casa gran, Cal Pelat, que era una gent que tenien molts quartos, i després van anar-hi a viure uns de vora el mar, de Cal Sala i ja es tenia capella i tot. Era una casa molt maca.

I tot això ho van tirar a terra.

A: Tot, tot, tot, tu pensa que eren una meravella de cases, perquè casa era una caseta... una casa gran però normal, com moltes, però n'hi havien unes quantes molt maques. Hi havia Cal..., que també hi havia una torre de 4 pisos d'alçada... tenien una sala gran amb unes rajoles, però precioses, d'aquelles tan maques!

R: Perquè l'amo havia sigut un naviero.

Ah, sí? Era naviero?

R: Sí, i va portar moltes fustes de la Guinea i tenien unes figues grossíssimes.

A: Una masia molt maca era, molt maca, molt. Va ser una llàstima que destruïssin aquelles cases.

I ara què han ficat allà?

A: Fàbriques. Nosaltres a casa què tenim? Mercabarna poder ens agafa.

R: No.

A: No, a casa tenim General Motor.

R: Una fàbrica.

A: Sí, hi ha fàbriques, fàbriques i magatzems i carrers i...

Com que era tan pla i tan maco, és que era molt maco allò. I els recs després s'anava cap al mar, quan sortia el riu ens quedàvem inundats...

Ah, sí, què passava quan sortia el riu, què passava?

A: Mira, que ens venien les barques, me'n recordo que venia el Balart en barca per allà baix.

El Balart baixava aquí? Això sí que m'ho han dit, que baixaven en piragües cap avall.

A: Cap avall, cap a Marina.

Que us venia a veure o què?

A: Sí, sí: "Eh! Hola!". Semblava que estiguessin en una illa, perquè a casa teníem la casa emmurallada amb un marge i a dintre a casa no ens havia entrat mai, però al costat! Ple!

Llavors ho taponaven i...

R: Passava l'aigua per darrera de casa, un metro d'aigua...

A: O més.

R: Llavors es filtrava l'aigua i llavors ens entrava a dintre de casa.

A: Una mica, i llavors posàvem uns taulons i caminàvem per sobre els taulons.

Ah, sí? I era molt sovint que s'inundava o què?

R: Quasi bé cada dos anys.

A: Sovint, sovint, sí, sí.

I l'únic que baixava en barca era el Balart o no?

A: Potser algú més.

I no van venir mai a...?

A: Mira, llavors, els últims anys me'n recordo una de les grosses, ja vivíem aquí a Hospitalet, que tu vas baixar en el camió amb el teu home i allavors veu agafar la Maria Rosa Ustrell, que ella també era casada, també per anar a veure el seu home si s'havia inundat o què. I veu baixar que el seu home no veia la carretera de tanta aigua que passava, no ho veia; però és clar, com que ja tenia el camí molt conegut van poguer arribar a casa.

R: Oh, i t'agafava una por quan sorties!

A: Sí, és clar, perquè es va trobar molta aigua.

R: Havia un puesto que l'aigua és clar, passava d'un cantó a l'altre de la carretera i quan anaven amb camió i anaven a descarregar, el camió del darrera feia "fsss".

Ah, frenaven, clar.

R: Frenaven...

A: Sí, ja s'havia passat pluja a Marina, ja.

I tormentes i tot això també, no?

A: Sí, és clar.

I lo que sortia què era, l'aigua del riu...? Sí, era l'aigua del riu, no?

R: Era el riu que es rebentava.

A: Però és clar, moltes vegades ja venia de Cornellà, les riades eren molt grosses, no estaven tan ben arreglats com ara estan, i ara amb les fàbriques que hi ha no sé què passaria, perquè tots miràvem de que l'aigua anés avall, que anés cap al mar.

R: Ara hi ha la Gran Via que frena perquè hi ha unes boques petites.

A: Mira, un any es va quedar Bellvitge que es va quedar inundat, que per això els sótanos els van treure. Ara fa molts anys que no fa aquests aiguats. No sé què passaria!

Havíem tingut moltes riuades molt grosses.

I de la guerra què recordeu? Recordeu la col·lectivitat de pagesos i tot això?

A: Ah, això ja no t'ho sabia explicar. Jo molta por, molta por.

Sí, per què?

Perquè venien molt a buscar al pare... hasta ens veníem a mirar si estava per allà els galliners, amagat, i me'n recordo que venien amb les escopetes i jo agafadeta a les faldilles de la mare i ella també i...

I al teu pare per què? Perquè era religiós o perquè era propietari?

Perquè era propietari, i potser era el president dels pagesos...

Ah, era el president dels pagesos?

Sí, i coses així.

I us van expropiar els animals...?

Sí, tot, tot, tot.

Perquè l'Oliver... vaig entrevistar a l'Oliver, i em va dir que a ells els hi havien expropiat les mules i que son pare es va tenir que amagar, no sé si a Sant Joan Despí o no sé on.

Sí, sí, el papa també va tenir de marxar, algun temps va tenir de marxar.

Sí, se'n va anar també?

Sí, se'n va anar cap a Girona, amb els seus parents.

I us van expropiar què, teníeu mules?

Tot el camp, tothom treballava per... tothom eren treballadors iguals, treballaven pel sindicat i totes les terres eren de tothom, bueno era d'ells, tothom treballava a les nostres terres però pel govern i pels sindicats. Per això et deia que si anessis a veure al Rius, que ell és més gran i això t'ho podria explicar molt bé.

Ah, que ell ho va viure tot això.

Sí, és clar, aquest home ja és gran. Nosaltres també som grans però...

És que no sabem quasi res de l'època aquesta de la col·lectivitat.

Això mateix, ell t'ho podria explicar bé, sí, sí.

I llavors quan la col·lectivitat produïeu lo mateix, les escarxofes i tot això?

Sí, sí.

Igual, igual.

Llavors anàvem a col·legi a una casa de pagès d'allà baix, que les noies havien estat molt ben ensenyades, que havien estat a un col·legi de Barcelona i el papa els hi havia dit que, pobres nenes, que anessin a treballar al camp, que no ho havien fet mai. Llavors van fer que elles fossin les mestres. Perquè el papa era també jefe de la secció d'allà... allà agafaven els terrenos, i és clar, agafaven un que fes com de capatàs.

Ah, a la col·lectivitat de pagesos. Clar, ell sabia de què anava i els altres no.

Sí, és clar, van agafar els mateixos pagesos que es cuidessin de vigilar i a aquestes noies, que són d'un casa de pagès que vivien al Prat... una ja és morta, van fer de mestres, i llavors hi vam anar-hi, al col·legi, nosaltres, a casa seva, però també hi van anar-hi molts refugiats i ens vam venir plens de polls i ens van encomanar a totes, totes ens rascàvem, tu.

Ah, sí? Clar, perquè eren nens que venien d'on? De Madrid, de...

De tot arreu, i venien a aquestes cases, com que eren grans hi podien viure, i per això.

Llavors els portaven a les cases de pagès.

Sí, sí, hi havia refugiats a tot arreu, i també tenien d'anar al col·legi, però és clar, al primer temps portaven polls i després ja se'ls hi van treure, ja vam anar més bé.

I què fèieu amb aquests nens?

R: Al final vam plegar tots.

Què vol dir, de l'escola?

R: De l'escola, perquè van venir els pares... quan va començar això dels polls, mentre no es va dir res, es va anar aguantant, els pares van anar aguantant, però quan es van exclamar les mestres que els nens anaven plens de polls i totes aquestes coses, els pares van començar a rondinar amb els mestres i bueno, cada dia havia jaleo.

Ah, els pares vostres, de la gent de Marina?

R: No, els pares dels refugiats.

Ah, que també hi eren? Els pares dels refugiats també estaven

aquí?

A: Sí, havien vingut amb els seus fills i amb tot.

Ah, pensava que eren nens orfes.

A: No, havien vingut famílies senceres.

Ah, eren famílies. I totes elles estaven per aquí a les cases de pagès?

A: Sí, sí.

R: I quan va fer més temps, pues ja no, ja no van poguer i aquelles noies ja no van fer més de mestres, perquè cada dia s'anaven a exclamar els pares. No podien renyar als nens, no podien dir que portaven polls, no podien dir res i aquelles noies van dir: "No, s'ha acabat". I nosaltres vam acabar els estudis.

Això què era, a meitat de la guerra o cap al final ja?

R: Això era...

A: Jo no me'n recordo...

Clar, és que eres molt petita, eh? tenien 6 o 7 anys.

A: No, menys.

Sí, del 31...

A: Vaig néixer al novembre, el 26 de novembre.

R: Era al final, al final de la guerra.

I tu quants en tenies d'anys?

A: Ens portem 4 anys.

Ja 10 o 11.

A: Tu vas fer la comunió l'any de la victòria i tenies 11 anys.

R: 12.

A: 12 anys ja tenies?

R: 12 o 13.

A: No, 12 anys.

R: 12.

I eren religiosos els vostres pares o no?

A: Sí, sí, en aquell temps tothom ho era. Això va a èpoques.

Ah, sí?

A: Jo veig que sí, ara la gent no ho és tant de religiós, ara vas a missa i som 4 gats.

Ah, encara hi aneu vosaltres per això a missa, no?

A: Sí, sí, la gent gran encara hi va, però de jovent no n'hi va, eh?

No, ahir o abans d'ahir que passava, hi havia poca gent, el dia de Corpus.

R: Abans es celebrava el Corpus.

A: Abans es celebrava tot, jo me'n recordo com l'avi hi anava un cop a l'any per Sant Antoni.

Ah, l'avi només hi anava un cop a l'any!

A: Per Sant Antoni.

Ah, que era la benedicció de les caballeries i tot això.

A: No, ell anava a missa, comprava el tortell i tornava cap a casa, i nosaltres l'acompanyàvem, baixàvem a peu amb ell i pujàvem amb ell.

R: Bueno, i després quan feien... el dia 8 de setembre...

A: Ah, sí, per la Festa Major també i per Sant Isidre també hi anàvem, sí, aquí a Hospitalet, això ja no anava a Marina. Es que a Hospitalet pujàvem poc abans, eh?

Només es pujava per Sant Antoni, que era el dia dels animals.

Tots els pagesos devien estar aquí per Sant Antoni, no?

A: Sí, jo me'n recordo que els hi compràvem un tortellet i li donaven un tros als cavalls, eh?

Ah, sí?

A: Sí, senyora! Els hi compraven un tortell.

I s'ho menjaven?

A: I tant! Lo llaminers que són!

Així que els hi donaven un tros als cavalls!

A: Com si els hi donguessis pa, també els hi agradava molt el pa, moltes vegades els hi donàvem pa: ho posaves així i s'ho menjaven la mar de bé.

Quants cavalls teníeu?

Tres, a temporades quatre.

I teníeu mules?

No, no, només cavalls.

Només cavalls per estirar les... d'allò.

Sí, després com que ja van venir els tractors ja no vam tenir tants cavalls. Ens vam anar modernitzant i tot es va anar acabant...

I per Sant Isidre què fèieu?

A: Anàvem a missa a Bellvitge i també fèiem festa, ho celebràvem.

R: Venien gent de Barcelona a cantar.

A: Feien unes festes molt maques a Bellvitge! Ens venien els antics escolans de Montserrat.

R: Unes misses molt maques.

Carai, no ho sabia. Clar, es que es dona per sentat que a la Marina només hi havien 4 cases de pagès, però que no hi havia tota aquesta vida...

A: Moltes, moltes, si la Marina ja omplíem l'iglésia, moltes n'hi havia de cases.

Ah, i teníeu capellà propi o era el capellà de Hospitalet que venia?

A: No, era el d'aquí d'Hospitalet, per això et dic que perteneixíem a Hospitalet, sí.

Clar, i venia el capellà... què venia cada diumenge a fer la missa allà?

A: No, no, nosaltres veníem a missa aquí.

Veníeu aquí?

A: Sí, sí, en bicicleta, els diumenges veníem en bicicleta aquí a Hospitalet i anàvem a missa i anàvem dissabte al cine...

Clar, fèieu la vida normal. I us relacionàveu també amb gent d'aquí Hospitalet?

A: Sí, sí...

I fèieu romeries també?

A: No... bueno anàvem a la mare de Déu de la Salut molts pagesos, eh? Els primers diumenges de setembre anàvem a la Salut.

Sí, que jo hi havia anat, amb la Carmeta i així hi havia anat.

A: Anàvem a la Salut, hi anaven molts, se'n reunien molts de pagesos d'allà baix, i anaven a fer una costellada.

R: Sí, devia de ser com una romeria.

I després algun any jo he vist que havia gent d'aquí que anaven a Montserrat. Això quan era? Perquè això un any ho he vist...

A: També hi anàvem molt a Montserrat, amb les romeries d'aquí Hospitalet; hi havíem anat, però llavors ja és particular.

Però hi ha un moment que es fan ofrenes a Montserrat i tot això.

A: Ah, bueno, sí, això són les ofrenes que feien els pagesos, però això era dels sindicats.

Ah, dels sindicats, però jo ho havia vist això que anaven a Montserrat...

Però la meitat d'aquests pagesos tenen terra a Viladecans, a Gavà, a Sant Boi, perquè ara com que ja Marina ja no existeix, molts es van comprar terrenos en altres puestos.

Ah, o sigui, gent que va plegar llavors van comprar terrenos, o sigui, que fan de pagès.

I perteneixen a varios sindicats, i llavors em sembla que es per Sant Isidre... no sé quina diada ho fan, que fan unes exposicions, però ho fan a Viladecans, eh? I llavors van un dia a Montserrat i llavors el sindicat d'aquí Hospitalet feien unes ofrenes molt maques i ho portaven a dalt a Montserrat.

Sí, perquè jo ho havia vist guarnit...

Llavors eren els sindicats de tota la comarca del Baix Llobregat.

Quan diu sindicat què és, el sindicat de després de la guerra?

Te'n recordes aquí al final de la Rambla que encara no hi havien cases, que hi havia Cal Oliveres, que era un sindicat?

Sí, sí.

Llavors quan tenien el sindicat aquí tots els pagesos venien aquí a buscar llavors, a buscar nitrats, a buscar abonos, saps? I tots estaven com assegurats, no sé com dir-ho, és que tampoc sé com se diu...

Tots perteneixien al sindicat i és clar, quan era el temps de fer això, les paneres ho feien i ho portaven uns quants pagesos. Això ja ho feien els nois joves, eh? Nois de cases de pagès que ja viuen aquí a Hospitalet de tota la vida i així.

Ah, sí?

Sí, això el papa no ho va viure.

No? Això era de gent més jove, no?

Sí, sí, nosaltres tampoc. He anat jo amb ells a Montserrat, sí, però d'això fa molts anys, eh? Ara no sé si ho fan, mira que et dic.

No, jo ho havia vist fa 20 anys o així, fa anys, eh?

Ara cada vegada es va fent menos perquè... no sé, no sé si ho fan ara, no t'ho sabria dir.

I llavors la gent que va marxar d'aquí encara us relacioneu vosaltres o no?

Sí, tots som amics, és clar, som gent del barri, ens trobem... Bueno, amb tots aquests anàvem molt al Casino, al Centro.

Ah, clar, era a on us reuníeu tots, al Casino, no?

Sí, sí, perquè l'avi moltes vegades venia a fer el cafetó aquí, eh? I llavors tornava avall.

Ah, sí? I què venia, en bicicleta també?

No, l'avi a peu, sí, sí, una horeta anant i una horeta baixant.

Bueno, però li agradava, clar.

Sí, sí.

Així venia aquí a fer el cafè...

Sí, llavors se'n anava, venia un ratet, jugaven a cartes o així i després se'n tornava cap a Marina.

I aquí al Casino també van fer molts balls després de la guerra i tot això.

Sí, el Casino ho van fer molt, molt, els pagesos.

Clar, hi havia oposició amb els industrials o no, entre pagesos i industrials?

No, no, no, eren tots amics.

I llavors què veu pensar quan veu veure també que sortia Bellvitge i tot això, que eren les últimes cases?

Home...

Vosaltres veu marxar abans, vosaltres éreu de Zona Franca quasi...

No, nosaltres encara vivíem a Marina, jo encara passava en bicicleta per allà, per aquells camins i cap a casa...Mira, semblava... no sé, com va créixer Marina d'aquella manera.

Feia pena, no?

Sí, feia pena, feia pena perquè podia ser molt maco i va ser molt lleig. Bellvitge podria ser molt maco, no tan alt.

Sí, zona residencial o...

Podrien fer-ho més ben fet i no van sapiguer-ho fer.

Van anar molt a destajo, no?, a construir i així.

Sí, sí, cases molt mal fetes, i amb baixos, amb sótanos... tenien de pensar en lo que podia passar i no van pensar en res. Gràcies a Déu no

va passar cap desgràcia però hagués pogut passar, amb les inundacions que... n'hi havien tantes!

Van haver-hi inundacions, van haver-n'hi el 62-63 van haver-hi inundacions.

Sí, sí.

I quines relacions tenien entre una casa i l'altre de pagès, o sigui, us canviàveu per exemple... us ajudàveu d'unes cases a les altres o així?

No, ajudant-se no, perquè no teníem necessitat, però tots érem amics, a casa jo no havia sentit mai que estessin enemics amb ningú, no, no. Tots érem amics.

I lo de les llavors i tot això us lo canviàveu entre uns i els altres o no?

No, perquè les llavors, perquè siguin més bones, no poden ser gaire dels mateixos camps.

Ah, no?

No, llavors les anàvem a comprar i les agafàvem d'aquí el sindicat. La patata mateix te venia de fora.

Ah, sí? Les llavors de la patata venien de fora.

Sí, sí, perquè si no es degeneren.

Ah, perquè s'acostumen a la terra.

I les carxofes també, venien de Tudela, en vagons venien, en camions les portaven.

I de què les portaven, de planter?

Sí, sí, dels planters.

I llavors què, teníeu llocs per fer els planters primer, no? Primer es feien en un lloc més petit o ja ho plantàveu directament...?

No, no ja arreglàvem els camps i llavors ja es plantaven ben plantats, i abans els planters estaven per aquí Sant Vicens dels Horts, aquests pobles... Jo me'n recordo que el papa havia anat a buscar de planter... cols, bròquil... i després aquí, a Cal Feixes també feien planters al darrere.

Ah, sí? No ho sabia, el de Cal Feixes, no ho sabia.

Sí, vivien... devien viure aquí, al carrer Barcelona, però lo que és ara les Aigües, allò era un solar que hi havien camps, que arribaven fins a la via. Totes aquestes cases d'aquí, tot això és nou, i eren els horts de Cal Feixes, i jo me'n recordo d'haver-hi anat amb el papa a buscar planters, i també eren molt amics amb els de Cal Feixes.

Clar, jo me'n recordo de l'avi també que anava a comprar planters i tot això.

Sí, tothom venien aquí i aquí també n'agafaven molt. Allavors sí que ells les plantaven com en unes gàbies i llavors ho tapaven perquè creixés bé i que no hi haguessin cargols ni res que s'ho mengés...

CARA B:

...Què les recordes les eines que teníeu del camp?

Xapos, xapolines... no sé, hi havien arades...

Què veu fer de tot això quan veu desfer la casa? Ho veu vendre o les veu tenir encara per aquí...?

Moltes coses... no, no, les vam deixar per allà i devia venir algun drapaire i s'ho devia emportar tot, eh?

Ah, ho veu deixar perquè veu pensar que no ho faríeu servir, no?

I després saps què ens passava a totes les cases de pagès? Que ens venien molt a robar.

Ah, sí?

Sí, perquè nosaltres... clar, saps que passava? Que ja vivíem aquí a Hospitalet i encara teníem la casa muntada i a la nit ens venia alguns gitanos... Allò que et deia que teníem uns quinqués molt macos i tot això, pues ho teníem encara a casa, guardat en un quartet, i una nit ens ho vam venir a robar. I després els cavalls per Sant Antoni que fèiem les benediccions, teníem uns guarniments molt macos i també ens ho van robar, amb uns picarols... I tot això ho guardàvem en unes... no calaixeres, en unes caixes d'aquelles grosses antigues, saps? I ens ho vam robar tot.

Quina pena! I això què...?

Que a la nit no hi dormia ningú allà a la casa i sabien que quedaven soles i havien entrat pel darrere, havien arrancat les reixes i ens havíem robat moltes coses, moltes coses, coses antigues principalment, i coses així, que eren coses que nosaltres ens haguéssim emportat aquí dalt.

Sí, però que no veu pensar que us lo prendrien.

Clar, no vam atinar que ens ho liquidarien.

I aquests guarniments dels animals qui els havia fet? la teva mare o no? Aquests guarniment que tenien els cavalls.

No, era d'això de ferro i de... com es diu? Espera't... que és com dorat, com el diuen?

Llautó? No...

Bueno, teníem aquells guarniments tan macos que hi havien tot de dibuixos, molt macos eren, d'anar a les cabalgates de Sant Antoni; portàvem carros carregats com d'escarxofes o de bròquils... Eren molt macos, molt macos, i ho portàvem i fèiem amb 3 o 4 cavalls, i anàvem amb aquests guarniments tan macos, se'ls netejava tot, ho deixaven tot molt maco, i feia molt de goig.

I això de Sant Antoni a on ho fèieu, aquí al Centre o allà?

No, aquí a Hospitalet.

Aquí al Centre. I veníeu des d'allà fins aquí...

Sí, sí.

I llavors fèieu algun dinar o no?

És clar... Ja no me'n recordo perquè això érem nosaltres bastant joves , però és clar, devíem fer un bon dinar amb tots.

Clar, amb els mossos, amb tots els que venien.

Sí, sí tots menjàvem junts, fèiem la festa tots junts. No, quedava bé, eren festes molt típiques, es que se celebraven molt aquí a Hospitalet aquestes festes! És que abans la pagesia tenia molt de nom, ara ja no perquè ja no en queda cap, ara no queden.

Tu te'n recordes d'anar al Casino amb el teu pare o amb el teu avi de petita?

Sí, sempre hi havia anat.

Et portaven, no?

Sí, perquè l'avi era un dels fundadors del Casino.

Ah, sí?

Sí, havien pagat un tant cada un, els pagesos. Em sembla que era l'avi, no sé si encara hi havia un germà de l'avi... no sé. I el Casino era com... i nosaltres anàvem aquí a Hospitalet con el diumenge que anàvem a missa, no veníem aquí a ca la tia, ja deixàvem les bicicletes al Centro. Anàvem a missa, després ens quedàvem: si fèiem el vermut o fèiem "hop-hop", perquè abans hi havien les pistes de "hop-hop" que era molt maco, i ja ens quedàvem al Centro, ja era com la casa nostra.

Llavorens m'explicaves que el teu pare era com el secretari de tots els pagesos o algo així.

No, molts anys va ser president i després, quan es va morir, era caixer.

I de què, com es deia l'organització aquesta dels pagesos?

De la Zona Franca.

O sigui, l'agrupació del pagesos de la Zona Franca.

Sí, de Hospitalet.

Llavors això era abans de la guerra i després de la guerra, no?

Sí, sempre ho havia sigut, havien estat sempre apuntats, perquè com els hi convenia, pues demanaven coses.

Clar, hasta pels preus i tot, no, per fixar els preus?

Sí, i alguns anys que no hi havien nitrats, que faltaven coses, llavors ho demanaven al govern i els hi feien venir un vagó; al Prat venien vagons de nitrat i de lo que fos. Com una cooperativa, uns anys van ser cooperativa, ho teníem a casa.

Ah, sí, teníeu la cooperativa a casa també?

Sí, el papa es cuidava de tothom, tothom el coneixia.

I ell havia anat a escola molts anys o no?

Sí, el papa havia anat a Ca el senyor Romeu, tenia una lletra molt maca!

A on, a Cal Miquel Romeu anava?

No, el senyor Romeu, em sembla que eren de les escoles de l'Ajuntament o no ho sé, sí, em sembla que sí, i hi havia la senyoreta Alberchs... Ai, no sé si aquesta anava a cosir, també en sabia molt de cosir...

Llavors les dones cosien moltíssim, no?

Sí, cosien molt.

Allà a Marina què, a la teva mare la recordes de cosir molt o més de cuinar i tot això?

No, de cosir molt no, perquè ella de jove ja va treballar bastant, pobre dona.

Ah, perquè treballava al mercat, no?

Clar, els avis ja eren molt grans i ella els va tenir d'ajudar, els va ajudar bastant. I a casa també, feia la feina de casa...

Quina era la vida d'una dona pagesa? Devia ser molt dura, no?

Home, la mama estava molt delicada, i massa feina tampoc no la podia fer perquè tenia l'esquena molt malament, però vaja, al matí es llevava, arreglava els esmorzars, feia els esmorzars... Teníem vailets a casa.

Vailets què són, nens?

Nanos joves...

Que us ajudaven, no?

Que tenien de... d'aquests pescadors que tenien molts fills, aquests sí que en tenien molts de fills.

Ah, sí, els pescadors tenien molts fills?

Sí, i sempre ens emportàvem algun a casa, perquè és clar, al menos menjaven pobrets, com que era després de la guerra, llavors eren anys dolents, i sent una casa de pagès sempre hi havia menjar i això... lo que no hi havia era ni vedella, ni carn de be, ni masses coses, però lo principal, mongetes i un tall de...

Patates...

Sí, i pollastre si, conill i això en teníem. I és clar, aquests nanos es cuidaven d'arreglar els conills i dóna'ls-hi menjar...

Clar, totes aquestes feines de granja.

Sí, ajudaven a les dones, i ens entraven l'aigua perquè no teníem aigua corrent.

I llavors on l'anaven a buscar l'aigua?

Del pou.

Ah, teníeu un pou.

Teníem un pou. Després ja... quan ja vam tenir... que ja van posar les instal·lacions, ja vam tenir aigua corrent.

Això quin any seria quan veu tenir aigua corrent?

No sé, érem petites.

Sí?

Sí, érem joves.

Clar, devien ser els 50 potser.

No, més, més endarrere! El 40... el 43...

Ah, sí?

Sí, sí.

Què bé, perquè tenia que ser horrorós per rentar plats per tots...

Sí, a l'any 50 es va casar la meua germana i llavors ja teníem corrent. Sí, jo me'n recordo que teníem unes làmpares a dalt, quan ella es va casar, que era la mar de maco, ja teníem corrent, ja teníem... ja teníem lavadora... Me'n recordo que va venir el Soler allà baix, a casa, i també va fer-ho a casa, va fer una reunió de dones i ens va portar la primera lavadora.

Ah, sí?

Sí, ens va ensenyar com es tenia de fer, i totes les pageses van volguer lavadora!

Aquest Soler qui és, el de Campreciós?

Sí, l'Eugeni, sí... Era d'aquelles amb turbina, saps?

Sí, la mama en tenia una d'aquestes.

Sí, clar, en aquells anys... Doncs allà també, quan van començar a haver-n'hi, tothom ja la va comprar, ja no teníem tanta feina.

Clar, home, es guanyava molt, eh? Perquè hi havia roba a netejar!
Sí, sí.

I màquina de cosir devíeu tenir-ne de molt aviat també suposo.
No, no, jo crec que ja la teníem.

Ah, ja la teníeu?
Sí, perquè a casa sempre n'hi havia hagut.

La roba us la feia la vostra mare?
No, no, això ho feien les modistes.

D'aquí Hospitalet? Veníeu a la modista...
Sí, sí.

Però de petites també?
Sí, sí, la mama no ens l'havia feta mai. No, no, la mama arreglava la roba, però fer roba... només es feia uns davantalets d'ella, me'n recordo, que ella es feia els davantals i coses així, però per fer vestits i això, no. No, perquè ella tampoc anava massa a cosir, ja t'ho dic, perquè de molt jove ja anava a ajudar als seus pares. Eren moltes hores al Born perquè treballaven al matí, hasta em sembla que el diumenge al matí també treballaven, sí, sí, treballaven molt.

Déu n'hi do!... I llavors quan veu deixar ja el supermercat... Fa molts anys que el veu plegar el supermercat que teníeu a dalt, a Can Serra?
Quan el meu cunyat es va posar malalt.

Ah, el marit d'ella, no?
Sí, llavors ja el vam deixar, ja vam plegar tots i llavors ja va agafar el retiro i va suprimir molts gastos i ens vam apanyar...

Heu anat fent, no?
Sí.

Clar, està bé. No ho sabia jo tot això.
Veus? Ja saps història de Marina.